

**ȘCOALA NAȚIONALĂ DE STUDII POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE
ȘCOALA DOCTORALĂ ÎN ȘTIINȚE POLITICE**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**PROMOVAREA INTERESULUI NAȚIONAL DE SECURITATE ÎN
CADRUL ALIANȚEI NORD-ATLANTICE
*„CUREAUA INTERNĂ DE TRANSMISIE” A ROMÂNIEI***

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. Iordan Bărbulescu

Doctorand:

Șeila Abdișa

**BUCUREȘTI
2017**

Introducere

Securitatea națională este adesea percepută ca fiind o condiție necesară pentru asigurarea existenței statelor și a funcționării acestora în parametri apreciați ca fiind „normalitate”. Cu toate acestea, deși în esență importanța și rolul securității naționale par a fi lesne de înțeles, abordările teoretice cu privire la acest concept dezvăluie o literatură bogată ce abundă în abordări diferite pornind de la beneficiarul securității, valoarea de securizat și responsabilul pentru asigurarea acestei securități. Însă, abordarea care a dominat teoriile privind securitatea națională și care ocupă un rol important și în prezent se referă cu preponderență la protejarea valorilor fundamentale ale statului în fața unor amenințări externe. Unul dintre instrumentele pe care statele le au dispoziție pentru a realiza acest lucru îl reprezintă formarea alianțelor militare.

Formarea alianțelor militare, frecvent întâlnită pe parcursul istoriei, a fost și ea puternic teoretizată, în special de către reprezentanții paradigmei de cercetare realiste. De cele mai multe ori alianțele sunt privite ca asocieri formale sau informale între state, ce au ca scop apărarea colectivă, formarea lor fiind condiționată de existența unei amenințări externe grupului de state. Alianța Nord – Atlantică este una dintre cele mai longevive alianțe militare, continuarea misiunii sale și în urma încheierii Războiului Rece fiind un subiect controversat în rândul teoreticienilor alianțelor. Aflată de la acel moment într-un proces continuu de transformare și adaptare la noile forme de riscuri și amenințări, NATO și-a extins teritoriul prin noi valuri de aderare, România numărându-se printre statele care s-au alăturat Alianței în 2004.

Fiind percepută de statul român ca un important garant de securitate, Alianța Nord-Atlantică reprezintă, în același timp, și principalul cadru în care statul român își desfășoară politica externă de securitate, prin intermediul căreia urmărește operaționalizarea obiectivelor naționale în acest domeniu. Caracteristicile formale ale Alianței, regăsite în Tratatul Nord-Atlantic semnat la Washington în 04 aprilie 1949, par a fi formulate astfel încât să permită menținerea suveranității statelor în domeniul securității și să direcționeze activitatea Alianței în baza interesului comun ce este împărtășit de toate statele-membre, procesul consensual de luare a deciziilor fiind relevant în acest sens.

Astfel, având în vedere cadrul Alianței Nord-Atlantice cu normele și regulile sale de funcționare, apar o serie de întrebări cu privire la promovarea interesului național de securitate al statului român în cadrul NATO, după cum urmează: cum își definește România interesul național de securitate, care sunt acțiunile pe care statul român le urmărește în cadrul Alianței și ce efecte produc acestea? La aceste trei întrebări își propune această lucrare să răspundă. Pe lângă riscurile și amenințările externe identificate, caracteristicile interne ale statului influențează și ele formarea politicilor externe în domeniul securității. Astfel, factori precum opinia publică, percepția sau consensul politic s-ar putea răsfrânge asupra activității României pe scena internațională. Totodată, alte aspecte precum dinamica relaționării între aliați, în baza identificării unor interese strategice comune, ar putea conduce către crearea de fronturi comune pentru promovarea acestor interese, cântărind greu în procesul negocierii inter-aliat.

Ultimii ani au imprimat o nouă dinamică în estul României, prin acțiunile destabilizatoare întreprinse de Federația Rusă. Războiul ruso-georgian din 2008, criza gazului din 2009, conflictul din Ucraina ce a debutat în 2013 și anexarea Crimeei în 2014 reprezintă câteva elemente ale acestei dinamici. Într-un astfel de context regional fragil, cu un potențial conflictual, România a desfășurat acțiuni în cadrul Alianței Nord-Atlantice – menționată în documentele oficiale ca fiind principalul său garant de securitate – în vederea evidențierii amenințării ruse și solicitării unor garanții suplimentare de securitate. Aceste garanții au făcut referire în principal la obținerea unui angajament ferm cu privire la implicarea Alianței și a Statelor Unite în asigurarea securității naționale a României, materializat și prin sporirea prezenței militare aliatare și / sau americane pe teritoriul național. Amplasarea unor elemente ale scutului anti-rachetă pe teritoriul României poate fi un exemplu în acest sens, alături de obținerea unui plan de contingență în 2014 sau a unor trupe mixte româno-bulgare pe teritoriul național, ca parte din Planul de Acțiune Rapidă al NATO (decizie adoptată la Summitul de la Varșovia).

Reiau, în acest moment, întrebările la care această lucrare își propune să răspundă: cum au fost definite interesele naționale ale României? Au influențat caracteristicile interne ale statului politicile promovate în cadrul alianței în vederea atingerii obiectivelor naționale de securitate? Ce efecte au produs acțiunile României în cadrul Alianței Nord – Atlantice?

Obiectivul de cercetare

În cadrul acestei lucrări mi-am propus să cercetez modul în care România își promovează interesele de securitate, prin politica sa externă, în cadrul Alianței Nord – Atlantice. În realizarea acestui demers am atribuit un loc important analizării impactului factorilor interni ai statului român asupra politicii sale externe. Cercetarea a pornit de la asumțiile teoretice oferite de realismul neoclasic și a urmărit să evidențieze „*cureaua internă de transmisie*” a României – mecanismul causal existent între caracteristicile politice interne ale statului român și politicile formulate în scopul susținerii unor obiective naționale de securitate în NATO. Totodată, în urma identificării acestor mecanisme cauzale între variabilele intermediare (factorii interni) și variabila dependentă (politica externă), mi-am propus să evidențiez efectele pe care România le produce asupra coeziunii Alianței Nord – Atlantice prin acțiunile sale ce urmăresc atingerea obiectivelor naționale de securitate.

Alegerea teoriilor și a paradigmatelor folosite – argument

Lucrarea se încadrează în zona Studiilor de Securitate, sub-domeniu¹ al Relațiilor Internaționale, ce reunește dezbaterile privind asigurarea securității în fața amenințărilor. Arealul studiilor de securitate ia naștere în urma celui de-al doilea război mondial, urmând ca în perioada Războiului Rece să fie predominant de perspectiva școlii realiste asupra relațiilor dintre state: „(*întreaga perioadă*) ar putea fi redusă la promovarea școlii de gândire realiste”².

Momentele ce au urmat încheierii Războiului Rece au fost valorificate de apartenenții unor școli de gândire alternative realismului în vederea promovării propriilor convingeri cu privire la acest domeniu, astfel încât – în prezent – Studiile de Securitate includ o diversitate considerabilă de abordări pe această tematică. Principalele diferențe între aceste curente reies din modul de raportare la cele patru caracteristici cu ajutorul cărora Barry Buzan și Lene Hansen discută conceptul de „*securitate*”: „(...) este un

---

¹ Pentru argumente potrivit cărora Studiile de Securitate ar trebui tratate ca un domeniu de sine stătător și nu sub umbrela Relațiilor Internaționale a se vedea Stuart Croft, „What Future for Security Studies?”, publicat în Paul D. Williams (ed.), *Security Studies: An Introduction*, Routledge: Taylor&Francis Group, 2008, pp. 499 – 511.

² Paul D. Williams, *Security Studies*, p. 3.

*concept controversat care întotdeauna este asociat unui obiect de referință, unei locații interne sau externe, unuia sau mai multor selectori și unui mod particular de a gândi politica”*³. Astfel, în ceea ce privește obiectul de referință, curente de gândire se plasează pe o plajă vastă pornind de la individ (e.g. teoriile critice), la comunități de indivizi (e.g. constructivismul), la stat (e.g. realismul, liberalismul) și chiar la planetă (e.g. globaliștii). Diferențe majore sunt observabile și în zona selectorilor cu care operează școlile de gândire, aici dezbaterile fiind centrată în jurul locului pe care securitatea militară îl are în asigurarea securității agentului de referință. Complexitatea domeniului este evidentă. Multiplele variațiuni teroretice pe marginea acestuia au cunoscut o creștere exponențială, cu precădere în perioada post-Război Rece, însă evenimentele de la începutul secolului XXI (e.g. atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, războiul ruso-georgian din 2008, anexarea Crimeei de către Federația Rusă) re-aduc în atenția noastră școala realistă de gândire, ca instrument pentru înțelegerea lumii în care trăim.

Așa cum am menționat și în definiția obiectivului de cercetare, pentru atingerea scopului propus voi recurge la anumite asumții asociate realismului neoclasic, teorie ce aduce cu sine necesitatea analizării cauzalității factorilor interni ai statului asupra politicii sale externe; cu alte cuvinte, îmi propun să urmăresc modul de funcționare a ceea ce Randall Schweller a numit „*cureaua de transmisie*” între specificitățile domestice și caracteristicile sistemice. Considerentele pentru care am optat pentru realismul neoclasic fac referire în primul rând la beneficiul oferit de cumulul de variabile pe care această teorie le promovează pentru analiza comportamentelor statelor: sistemice (realiștii neoclasici sunt de acord cu faptul că analiza relațiilor internaționale se realizează pornind de la capacitățile militare și distribuția puterii⁴) și la nivelul statului (instituțiile statului, ideologia, ambiția *leadership*-ului, dar și variabile cognitive - percepția asupra presiunii sistemice, intențiilor altor state sau asupra amenințărilor⁵). În al doilea rând, realismul neoclasic oferă ca instrument de analiză pentru comportamentul statelor și „*balanța de interese*”, concept ce îi aparține tot lui Randall Schweller, conform căruia statele decid în mod rațional asupra politicii externe, în funcție de o combinație de doi factori: puterea și

---

³ Barry Buzan și Lene Hansen, *The Evolution of International Security Studies*, Cambridge University Press, 2009, p. 10.

⁴ Colin Elman, „Realism”, capitol 2 publicat în Paul D. Williams, *Security Studies*, p. 25.

⁵ A se vedea Robert Jervis, *Perception and Misperception in International Politics*, Princeton: Princeton University Press, 1976.

interesul⁶. Realistii neoclasici pretind că „puterea doar creionează conturul politicii externe, dar nu îi definește și specificitățile”⁷. Nu în ultimul rând, un concept frecvent utilizat de adepții realismului neoclasic este cel al „marii strategii”, ce descrie procesul de formare al politicilor naționale în domeniul securității și care va fi utilizat și analizat pe parcursul acestei lucrări.

Metodologia de cercetare

Pentru partea teoretică a lucrării am apelat la analiza conceptuală a sintagmei „securitate națională” și a alianțelor militare. Deși această metodă nu are ca rezultat testarea ipotezelor sau construcția teoretică, ea prezintă relevanță pentru ambele: „scopul analizei conceptuale fiind acela de a clarifica înțelesul termenilor”⁸. Relevanța metodei în științele sociale este evidențiată de Carl G. Hempel⁹, conform căruia explicația conceptuală încearcă să imprime o structură logică unor expresii date, prin reducerea limitărilor, a ambiguităților și a inconsistențelor întâlnite în utilizarea lor comună. Prin analiza conceptuală se urmărește o reinterpretație a termenilor pentru a oferi claritate și precizie sensului lor, precum și pentru a le oferi calitatea de a fi folosite în formularea de ipoteze și teorii cu putere explicativă și anticipativă.

Ulterior, pe parcursul cercetării, am recurs în două instanțe la *analiza calitativă comparată* a documentelor oficiale, pe de o parte pentru a observa elemente specifice ale dinamicii Alianței Nord-Atlantice, iar pe de cealaltă parte pentru a identifica interesele naționale de securitate ale României. Așadar, cercetarea pe care am realizat-o prin prezenta lucrare are un caracter eminent calitativ¹⁰, pe parcursul realizării acesteia

---

⁶ A se vedea Randall Schweller, „Tripolarity and the Second World War”, articol publicat în *International Studies*, Vol. 37, nr. 1, martie 1993 și Randall Schweller, *Deadly Imbalances: Tripolarity and Hitler's Strategy of World Conquest*, Columbia University Press, 1998.

⁷ Gideon Rose, „Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy”, articol publicat în *World Politics*, Vol. 51, nr. 1, octombrie 1998, p. 170.

⁸ David A. Baldwin, „The Concept of Security”, articol publicat în *Review of International Studies*, Vol. 23, 1997, p. 6.

⁹ Carl G. Hempel, *Fundamentals of Concept Formation in Empirical Science*, Chicago, 1952, p.12.

¹⁰ Un punct de vedere diferit ar putea fi menționat prin raportare la limitele neclare ce delimitează cercetarea calitativă de cea cantitativă în literatura de specialitate. De exemplu, pentru Gary Goetz și James Mahoney, analiza calitativă comparată (QCA) – în ciuda numelui pe care îl poartă – este amplasată în tabăra metodelor cantitative, alături de analiza statistică și experimentul (A se vedea Gary Goetz și James

dorind să imprim un caracter de „*reciprocitate*” între modelul teoretic, ipoteze, mecanismul cauzal și studiul de caz pentru că, așa cum spune Gary Goetz, „*trebuie să existe un dialog între teorie și date. Cazul este folosit pentru a completa modelul, iar modelul este folosit pentru a analiza cazul*”¹¹.

Obiectivul principal al acestei lucrări îl reprezintă testarea ipotezelor formulate cu privire la mecanismele cauzale care pot explica comportamentul statelor în cadrul alianțelor, asociate teoriei realismului neoclasic, în ceea ce privește promovarea propriilor interese de securitate. Pentru realizarea acestui demers am aplicat metoda *process tracing* (PT)¹² în interiorul studiului de caz ales, aspect ce mi-a permis testarea ipotezelor de lucru, formulate pornind de la analizarea modelelor teoretice. Metoda aleasă este relativ recent teoretizată în studiile sociale, iar aplicarea sa asupra unui studiu de caz ce vizează România este inedită, astfel încât – dincolo de subiectul cercetării – lucrarea reprezintă și o încercare de aplicare a PT raportat la spațiul românesc și include pe lângă partea teoretică privind metoda (principalele dezvoltări teoretice asupra acesteia), o parte aplicată (metoda a fost utilizată pentru analiza studiului de caz), dar și o parte critică (aprecieri cu privire la avantaje și dezavantaje în lucrul cu PT).

Ipotezele cercetării

Pornind de la cadrul teoretic oferit de realismul neoclasic cu privire la formarea politicii externe a statelor în domeniul securității naționale, și cu precădere de la teoria dezvoltată de Randall Schweller cu privire la „*cureaua internă de transmisie*”, având totodată în vedere și aspectele teoretice în legătură cu comportamentul statelor în cadrul alianțelor militare, în special teoria lui Glenn Snyder privind dilema securității din interiorul alianțelor, am formulat două categorii de ipoteze: prima dintre acestea se referă la influența caracteristicilor interne ale statului român asupra modului în care acesta își definește obiectivele naționale de securitate și direcțiile de acțiune în vederea

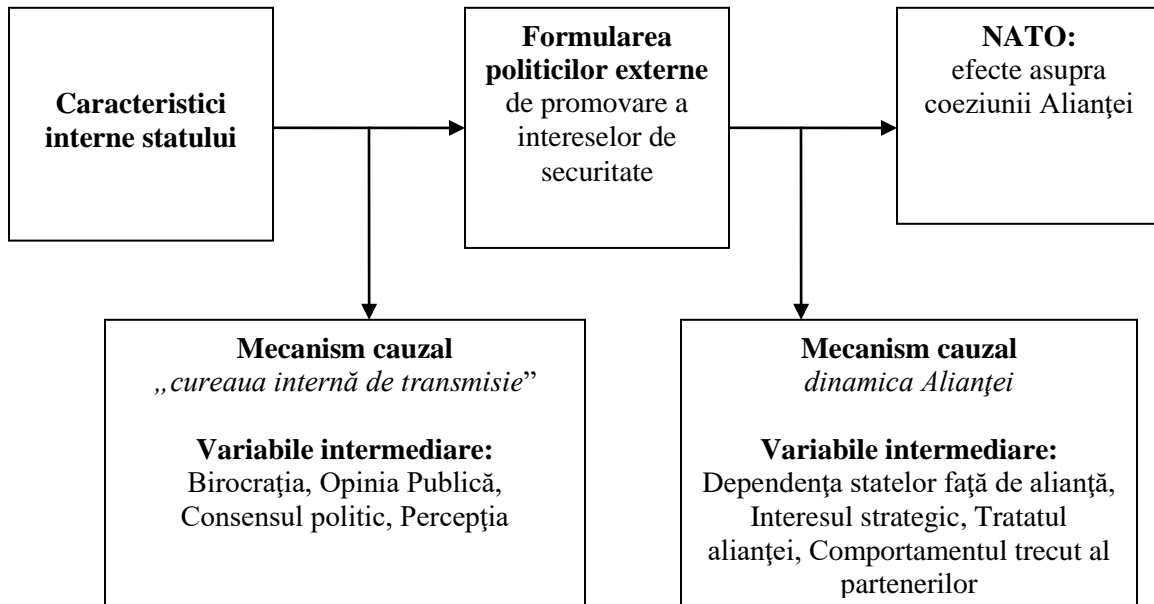

Mahoney, *A Tale of Two Cultures: Qualitative and Quantitative Research in the Social Sciences*, Princeton University Press, 2012).

¹¹ Gary Goetz, „Multimethod Research”, articol publicat în *Security Studies*, Vol. 25, numărul 1, Routledge – Taylor&Francis Group, ianuarie – martie 2016, p. 23.

¹² Aleg să utilizez denumirea în limba engleză a metodei de analiză, având în vedere că – până în prezent – nu a fost identificată o traducere justă a sintagmei, în limba română, care să redea cu acuratețe sensul său.

materializării acestora; cea de-a doua categorie include acele ipoteze cu privire la acțiunile României în cadrul Alianței Nord-Atlantice.

- I. Ipoteze cu privire la influența caracteristicilor interne ale statului român asupra politicii sale externe:
  1. În România, politicile privind securitatea națională și promovarea lor în cadrul Alianței Nord-Atlantice sunt puternic influențate de **poziția diplomației române și a establishment-ului militar**.
  2. Există în România o **percepție** larg împărtășită cu privire la amenințările externe la adresa țării, în special în legătură cu potențialul destabilizator al Federației Ruse în regiune.
  3. **Opinia publică** din România este favorabilă consolidării cooperării cu Statele Unite și cu Alianța Nord-Atlantică, cele două fiind privite ca principalii garanți de securitate ai statului român. Din acest considerent există susținere publică pentru acțiunile statului ce vizează o prezență sporită militară americană / aliată pe teritoriul național.
  4. Cele trei variabile intermediare, menționate în ipotezele 1 - 3, crează un cumul de factori favorabili formării **consensului politic**, pe marginea deciziilor privind

implicarea României în acțiunile aliate. Existența consensului politic poate oferi un grad de coerență și continuitate acțiunilor statului român în cadrul NATO, însă nu poate influența și specificitatea politicilor promovate.

- II. Ipoteze cu privire la acțiunile României în cadrul Alianței și efectele acestora:
1. Dependența ridicată a României de NATO, în termeni de securitate, determină acțiuni din partea statului român ce urmăresc obținerea continuă a unor garanții suplimentare de securitate.
  2. Pentru influențarea procesului decizional al Alianței într-un sens favorabil intereselor sale, România urmărește coalizarea flancului estic, în baza unor interese strategice comune, determinate de o percepție comună asupra amenințărilor.
  3. Procesele de negociere din cadrul Alianței, cu privire la alocarea de resurse, pot afecta coeziunea aliaților prin scindarea pe criterii geografice: flancul estic vs. flancul sudic, flancul estic de nord vs. flancul estic de sud.

Structura lucrării și concluzii

După cum deja am menționat, prin realizarea acestei lucrări mi-am propus două obiective majore: în primul rând, am dorit să realizez o analiză a modului în care România își definește și își promovează interesul național de securitate, pornind de la asumțiile teoretice oferite de realismul neoclasic, cu precădere la conceptul de „*curea de transmisie*”, dezvoltat de R. Schweller. Astfel, am urmărit pe parcursul acestei lucrări să construiesc pe marginea elementelor teoretice și să răspund la câteva întrebări necesare pentru pregătirea analizei: cum este definită securitatea națională? cum se formează alianțele militare? care este rolul și locul NATO în perioada post – Război Rece? cum își definește România interesele naționale de securitate? Răspunsurile la aceste întrebări au un rol important în analiza acțiunilor României ce urmăresc promovarea obiectivelor naționale de securitate în cadrul Alianței și a efectelor acestor acțiuni. Al doilea obiectiv pe care mi l-am asumat în cadrul acestei lucrări a fost aplicarea metodei de analiză *process tracing* pentru a evidenția mecanismul de cauzalitate existent între caracteristicile

interne ale statului român și politica sa externă în domeniul securității. Având în vedere promovarea sa recentă în domeniul științelor politice, precum și aplicarea sa restrânsă în spațiul academic românesc, în zona studiilor de securitate, am inclus în capitolul conclusiv și o serie de aprecieri cu primire la experiența privind utilizarea acestei metode de cercetare.

Concluzii privind subiectul cercetării

Am formulat o serie de ipoteze cu privire la mecanismele cauzale existente între caracteristicile interne ale statului român și acțiunile sale de promovare a interesului național de securitate în cadrul Alianței, precum și cu privire la efectele pe care aceste acțiuni le generează în dinamica NATO, în baza metodelor alese pentru materializarea obiectivelor naționale de securitate. Aceste ipoteze au fost desprinse din cadrul teoretic care a fost prezentat în prima parte a lucrării; astfel, analiza conceptuală utilizată în primele două capitole mi-a permis să relievez principalele asumții teoretice cu privire la „*securitatea națională*” și la „*alianțele militare*”.

Capitolul 1: am evidențiat caracterul subiectiv al securității naționale, aceasta putând îmbrăca forme diferite, în același context sau în contexte diferite, pentru același actor sau pentru actori diferiți. Am arătat faptul că, indiferent de perspectiva abordării securității naționale, aceasta se va referi întotdeauna la protejarea unor valori, în fața unor amenințări identificate. Am introdus conceptul esențial, ce redă în mod metaforic principala propoziție a realismului neoclasic, și anume „*cureaua internă de transmisie*”, dezvoltat de Randall Schweller și prin intermediul căruia este evidențiat mecanismul cauzal ce descrie impactul variabilelor intermediare (factorii interni) asupra politicii externe a statului. În baza acestei teorii am selectat variabilele intermediare ce au fost utilizate în testarea primului set de ipoteze: birocrăția, percepția, opinia publică și consensul politic.

Tot în cadrul primului capitol am prezentat și conceptul „*marii strategii*”, care descrie – în mod etapizat – procesele răspunzătoare pentru trasarea liniilor generale ale securității naționale a statelor, acest concept fiind un instrument de analiză frecvent întâlnit în cercetările realiștilor neoclasic. Analiza sa permite observarea modului de

construcție a politicii de securitate, iar complementaritatea sa cu teoria realismului neoclasic permite constatarea interferenței variabilelor intermediare asupra acțiunilor statului desfășurate sub egida acestei „*mari strategii*”. Analiza aplicată asupra României în ceea ce privește elementelor presupuse de acest concept a fost ulterior inclusă în studiul de caz, fiind prezentată în cel de-al patrulea capitol.

Capitolul 2: am introdus elementele teoretice necesare înțelegerii alianțelor militare, a originilor acestora, precum și al comportamentul statelor în cadrul alianțelor. Am observat că pentru definirea alianțelor militare, teoreticienii au luat în calcul o serie de caracteristici ale alianțelor precum caracterul (formal / informal), scopul, obligațiile părților, astfel încât prin introducerea unor distincții între alianțele militare și alte forme de aliere a statelor, cercetătorii au ajuns la un nivel ridicat de rafinare a teoriilor alianțelor, prin oferirea de elemente specifice.

Mergând mai departe către zona teoretică a formării alianțelor, am prezentat trei teorii (teoria balanței de putere, teoria balanței amenințării, teoria balanței de interese), precum și argumentul lui Glenn Snyder cu privire la dilema securității în formarea de alianțelor, evidențiind astfel principalele direcții de cercetare din această zonă. Am optat pentru o această abordare, care mi-a permis să aleg teorii alternative ale originii alianțelor și am pus accent asupra teoriei lui Randall Schweller, aceasta fiind reprezentativă realismului neoclasic. Odată formată alianța, conform teoriei lui Snyder, statele vor adopta comportamente pentru limitarea riscului de a fi abandonați sau „*îngrădiți*” de partenerii de alianță, iar acțiunile derulate de acestea în cadrul alianțelor vor produce efecte în „*jocul adversarilor*” și vice-versa, alianțele și contra-alianțele lor aflându-se într-un proces continuu de influențare reciprocă. În evaluarea comportamentului statelor în cadrul alianțelor, Snyder argumentează în favoarea analizării dependenței statelor față de alianță, interesul strategic față de apărarea colectivă, tratatul alianței, precum și istoricul și contextul relației dintre aliați. Acești factori identificați de Snyder s-au transpus în cel de-al doilea set de variabile intermediare, avute în vedere în analiza efectelor acțiunilor României de promovare a interesului național în cadrul Alianței Nord-Atlantice.

În urma prezentării cadrului teoretic ce a guvernat cercetarea, dar și a unor narațiuni alternative am continuat cercetarea prin construirea studiului de caz, această parte a lucrării înglobând următoarele trei capitole.

Capitolul 3: a relevat, prin prezentarea principalelor caracteristici ale Alianței Nord-Atlantice și a transformărilor pe care aceasta le-a cunoscut pe parcursul ultimilor 25 de ani, cadrul la care statele membre aleg să ia parte și în interiorul căruia, funcție de oportunitățile identificate, fiecare urmărește promovarea propriului interes de securitate, dincolo de interesul comun – apărarea colectivă. Evoluțiile mediului internațional de securitate și nevoia Alianței de a se adapta la noile riscuri și amenințări, uneori prin neglijarea nucleului său dur, aduc statele membre în fața unei situații inedite în care percepția asupra amenințării capătă un rol important și fiecare stat urmărește să împingă pe agenda Alianței acele obiective de securitate ce îi servesc cel mai bine interesul național. M-am raportat la documente oficiale ale Alianței (Tratatul Nord-Atlantic și Conceptele de Securitate, elaborate după 1991) pentru a observa evoluția NATO în urma încheierii Războiului Rece și, în acest context, am adus în discuție și controversata „supraviețuire” a Alianței. Totodată, am reliefat polemica existentă cu privire la rolul NATO în actualul context de securitate și dezbateră existentă între „*tradiționaliști*” și „*globaliști*” cu privire la asumarea de către Alianța Nord-Atlantică a unui rol mai proeminent în ceea ce privește amenințările emergente de securitate. Evoluțiile prezente par să fi pus capăt acestei dezbateri, prin recente decizii adoptate în cadrul reuniunii șefilor de state și / sau de guverne NATO de la Bruxelles, din 25 mai 2017, aspect pe care îl voi dezvolta în cea de-a treia parte a acestui capitol.

Capitolul 4: am identificat, pornind de la documentele strategice ale României (strategiile naționale de apărare a țării elaborate după aderarea la NATO), interesele și obiectivele naționale de securitate și direcțiile de acțiune propuse în atingerea acestora. Pentru o mai bună încadrare a acestor elemente am parcurs și contextul internațional ce caracteriza momentul redactării documentelor strategice, precum și principalele riscuri și amenințări la adresa securității naționale. Am identificat câteva inadvertențe în redactarea acestor documente între identificarea intereselor și obiectivelor naționale de securitate și direcțiile de acțiune: am observat cum o definiție lacunară a intereselor naționale a fost însoțită de o detaliere generoasă a modului de îndeplinire a acestora (SSNR 2006) și cum

o definiere mai clară a intereselor și obiectivelor naționale de securitate nu a fost urmată de o claritate în zona direcțiilor de acțiune, ci de o dublare în exprimare (SNAT 2010, SNAT 2015).

Cu toate acestea, prin această analiză am remarcat existența unei continuități în definirea interesului național, însă „*marea strategie*” a României – înțeleasă în această lucrare prin raportare la documentele oficiale în domeniul securității – nu pare să fi atins încă nivelul maturității, cel puțin în ceea ce privește aspectele incluse în aceste texte. Chiar dacă am evidențiat câteva interese de securitate ce s-au regăsit cu recurență în cadrul documentelor oficiale, direcțiile de acțiune propuse pot indica către o neclaritate a statului român cu privire la modalitatea de materializare a obiectivelor aferente acestor interese.

Capitolul 5: construind în baza elementelor identificate pe parcursul capitolelor 3 și 4, în ultimul capitol am aplicat PT. În primul rând, am analizat variabilele intermediare ce stau la baza „*curelei interne de transmisie*”, interferând în acțiunile de politică externă ale statului român, cu privire la materializarea obiectivelor naționale de securitate. În cadrul acestei părți am urmărit să evidențiez – pornind de la teoria lui Randall Schweller, apreciată ca aparținând realismului neoclasic, cu privire la „*cureaua internă de transmisie*” – parte din caracteristicile interne ale statului român care influențează procesul de formare a politicilor externe în domeniul securității naționale. Am observat că statul român se află în fericita situație de a beneficia de consens politic și de suportul opiniei publice în ceea ce privește politicile de securitate națională. Însă acțiunile acesteia contribuie la afectarea coeziunii dintre membrii Alianței și în același timp produce efecte și în „*jocul adversarilor*”, conducând la acțiuni similare de consolidare a securității și de partea rusă, aspect care poziționează România – în acest moment – în clasică dilemă a securității.

Astfel, în această etapă am testat ipotezele formulate cu privire la influența pe care acești factori interni o exercită asupra politicii externe. Am indicat faptul că, în ceea ce privește promovarea interesului național de securitate în cadrul Alianței Nord-Atlantice, politicile formulate în acest sens sunt direct dependente de pozițiile diplomației române și ale establishment-ului militar. Am observat că percepția cu privire la amenințările externe este larg împărtășită la nivelul populației și al decidenților, pe

fondul unui trecut istoric „*turbure*” în conexiune cu URSS, iar această percepție pare a fi alimentată de acțiunile Federației Ruse dincolo de granița de est a României. Această percepție comună este și cea care stă la baza unei opinii publice favorabile relaționării României cu Statele Unite și cu Alianța Nord-Atlantică și care se transpune într-un nivel de încredere scăzut în Federația Rusă. Am observat cum cele două dimensiuni ale opiniei publice se află în conexiune directă una cu cealaltă, scăderea nivelului de încredere în statul rus conducând către creșterea simpatiei față de SUA și NATO. Totodată, am argumentat faptul că toate cele trei variabile intermediare, anterior menționate, crează un cumul de factori favorabili formării consensului politic. Acesta a fost prezentat în toate aspecte ce privesc Alianța, de la decizia de aderarea până la acțiunile întreprinse în interiorul NATO, inclusiv cele privind consolidarea prezenței militare a Statelor Unite și / sau a Alianței pe teritoriul național, această măsura fiind privită ca o garanție de securitate.

Ulterior, am realizat o inferență descriptivă prin prezentarea declarațiilor din spațiul public al României și al Federației Ruse, de-a lungul celor șase ani care au marcat procesul de amplasare a unor elemente ale scutului anti-rachetă pe teritoriul statului român. Acest lucru mi-a permis să relievez validitatea ipotezelor formulate cu privire la influența caracteristicilor interne ale statului: declarațiile au evidențiat rolul important jucat de MAE și MAPN în cadrul acestui demers, faptul că România a avut o poziție unitară ce își are fundamentul în consensul politic existent pe marginea acestui proiect, dar și o atitudine ce poate fi percepută ca provocatoare sau agresivă din partea Federației Ruse, aspect ce ar putea produce efecte asupra opiniei publice.

Nu în ultimul rând, am testat ipotezele cu privire la efectele pe care acțiunile României în NATO le produc asupra coeziunii din interiorul alianței. Am argumentat că nivelul ridicat de dependență a României față de Alianță determină acțiuni ce vizează obținerea de garanții suplimentare de securitate. Pentru realizarea acestor demersuri și în vederea obținerii unui consens cu privire la obiectivul de securitate urmărit, România se coalizează cu statele care împărtășesc percepții similare cu privire la amenințările externe, dezvoltând interese strategice asemănătoare. Însă, această coalizare regională conduce către mai multe forme de scindare a coeziunii în rândul aliaților, dintre care am menționat vestul contra estului în raportarea la amenințarea reprezentată de Federația Rusă, sudul contra estului cu privire la alocarea de resurse pentru combaterii unor amenințări

diferite și, în sfârșit, estul nordic contra estul sudic aflate în competiție pentru atenția americanilor și a alianței, în general.

Această lucrare – deși a avut în centrul său România – poate prezenta elemente de relevanță cu privire la analiza comportamentului statelor în cadrul alianțelor. Prin combinarea unor elemente teoretice specifice „*curelei interne de transmisie*” a lui Schweller cu argumente ce aparțin teoriei lui Snyder cu privire la aplicarea dilemei securității în interiorul alianțelor am obținut o grilă de analiză pentru acțiunile statelor în cadrul alianțelor, caracterizată de două „filtre” / mecanisme cauzale, după cum am redat grafic în partea introductivă a lucrării, secțiunea „*Ipoteze*”. Astfel, în procesul de formare a politicilor externe ce urmăresc promovarea interesului național, statele vor fi influențate de caracteristicile lor interne, între cele două variabile transpunându-se primul mecanism cauzal, și anume „*cureaua internă de transmisie*” cu multiplele sale variabile intermediare. Odată formulate aceste politici, acțiunile privind materializarea acestora în cadrul unei alianțe pot genera efecte asupra arhitecturii interne a alianței, între cele două variabile transpunându-se cel de-al doilea mecanism cauzal, și anume „*dinamica alianței*”, având un al doilea set de variabile intermediare (dependența statelor față de alianță, interesul strategic, tratatul alianței, comportamentul trecut al partenerilor, ș.a.). Aplicarea acestui raționament este de natură să contribuie la o mai bună înțelegere a acțiunilor statelor în cadrul alianțelor, precum și a deciziilor asumate de acestea pe scena internațională.

Concluzii privind aplicarea metodei Process Tracing

Menționam în partea metodologică a acestei lucrări faptul că, la momentul actual, științele politice parcurg o etapă în care se urmărește redefinirea metodelor de analiză ce vizează evidențierea inferențelor cauzale, atât în ceea ce privește metodele calitative, cât și cele cantitative. Metoda PT și dezbaterile din spatele acesteia reprezintă o dovadă a acestor eforturi. Experiența aplicării acestei metode în prezenta lucrare mi-a evidențiat o serie de avantaje, dar mi-a și confirmat parte din preocupările existente pe marginea metodei.

Înainte de a menționa aspectele remarcate în aplicarea acestei metode, precizez faptul că am utilizat PT pentru a testa o teorie deja existentă cu privire la influența caracteristicilor interne ale statului asupra politicii sale externe (metoda putând fi utilizată și pentru a construi o teorie sau pentru a explica un rezultat), iar în aplicarea acesteia am utilizat deducția (pentru celelalte două variante de PT fiind necesare inducția, respectiv un mix între deducție și inducție). Așadar, un prim aspect pe care doresc să îl evidențiez în aplicarea PT constă în necesitatea existenței unei corelații logice cu teoria ce urmează a fi testată, în cazul acestei lucrări fiind vorba de mecanismul cauzal reprezentat de „*cureaua de transmisie*” ce leagă caracteristicile interne ale statului cu politica sa externă. În baza acestei corelații am formulat ipotezele de cercetare pe care am urmărit să le validez prin aplicarea PT.

Un al doilea aspect se referă la alegerea variabilelor intermediare, cele care formează mecanismul cauzal. Teoria realismului neoclasic pune la dispoziție un număr foarte mare de astfel de variabile, desprinse de la nivelul statului, însă nu formulează recomandări cu privire la utilizarea lor în interiorul cercetărilor, astfel încât nu există o ierarhie în rolul pe care aceste variabile îl joacă în fundamentarea politicii externe a statelor și nici o linie directoare cu privire la câte asemenea variabile sunt necesare pentru a forma „*cureaua de transmisie*”. Din acest considerent, așa cum am menționat și la limitările cercetării, alegerea numărului și a calității variabilelor intermediare se realizează în baza unei evaluări proprii a cercetătorului, fundamentată pe cunoștințele anterioare dobândite cu privire la subiectul de cercetat.

Resursele necesare realizării PT reprezintă un alt aspect important, pentru că - așa cum menționează și George și Bennett – metoda necesită „*cantități uriașe de informații, investiția de timp și resurse în analiza unui caz fiind mult mai mare decât în analiza comparată, acest lucru având legătură cu designul cercetării*”¹³. Dincolo de volumul mare de date necesar, în realizarea cercetării o relevanță crescută o are calitatea datelor în baza căreia se realizează selecția momentelor importante pentru procesul analizat. Calitatea datelor se referă de fapt la valoarea probatorie pe care cercetătorul o atribuie unui anumit eveniment selectat pentru confirmarea ipotezelor formulate, deoarece nu toate informațiile existente în jurul unui proces au aceeași importanță pentru explicarea

---

¹³ Alexander L. George și Andrew Bennett, *op. cit.*, p. 223.

procesului. Aici se află chintesența PT și elementul care îi conferă de fapt un rol important în testarea sau identificarea mecanismelor cauzale.

Alegerea studiului de caz (a procesului) este, de asemenea, un element definitiv pentru o aplicare eficientă a acestei metode de analiză. Autorii care au descris metoda PT au menționat că aceasta își găsește aplicabilitatea în special în explicarea unor evenimente istorice precum debutul primului război mondial sau încheierea Războiului Rece. Printre aceștia, Beach și Pedersen susțin că „folosirea PT pentru explicarea rezultatelor este cea mai frecventă formă de utilizare a metodei”¹⁴, deoarece aceasta presupune existența unor narațiuni alternative, motiv pentru care PT poate produce rezultate cu o relevanță ridicată în analiza acelor evenimente în jurul cărora planează o serie de controverse cu privire la aspectele cauzale. În această lucrare, am ales să aplic PT asupra unui studiu de caz din istoria recentă, însă care prezintă caracteristicile necesare care îl fac pretabil pentru această metodă, având momente de debut și de încheiere bine delimitate în timp. Studiul de caz ales a permis testarea unei teorii prin PT, însă fiind de dată recentă și nefiind aplicate teorii concurente care să explice decizia de amplasare a unor elemente ale scutului anti-rachetă pe teritoriul României, aplicarea metodei nu a fost posibilă în direcția explicării rezultatului prin analiza cauzalității generate de mai multe teorii.

Un element discutabil în aplicarea acestei metode se referă la alegerea nivelului potrivit de detaliu care trebuie oferit în realizarea descrierii procesului. Pe parcursul a șase ani, orizontul de timp de la decizia CSAT privind găzduirea unor elemente ale scutului anti-rachetă și momentul declarării capacității sale operaționale, au fost emise mii de declarații publice pe marginea acestui subiect în spațiul public din România și din Federația Rusă – menționam mai devreme volumul imens de informații ce trebuie parcurs. Însă, câte dovezi trebuie să aducă cercetătorul în sprijinul ipotezelor formulate pentru ca acestea să fie confirmate și teoria validată? Dezbaterile pe marginea acestui subiect sunt încă în desfășurare în rândul autorilor care studiază metodologia, însă – cel puțin la acest moment al dezvoltării metodei – apreciez ca fiind relevantă una dintre recomandările

---

¹⁴ Derek Beach și Rasmus Brun Pedersen, *op. cit.*, p.23.

realizate de Bennett și Checkel pentru un PT reușit: „Nu uita că un PT concludiv este bun, însă nu toate PT bine realizate sunt și concludive”¹⁵.

Un ultim aspect pe care aș dori să îl menționez cu privire la PT se referă la argumentul lui Bennett cu privire la utilizarea metodei nu numai în spațiul academic, dar și pentru îmbunătățirea procesului de formulare a politicilor. Autorul argumentează că decidenții politici își pot îmbunătăți procesul decizional prin folosirea PT într-un mod sistematic și prezintă 3 modalități pentru realizarea acestui lucru: (1) utilizarea PT în aceeași cheie ca și cercetătorii științifici – pentru realizarea de inferențe descriptive; (2) decidenții se pot angaja în „proiectarea proceselor” sau analizarea posibilelor rezultate ale unor acțiuni, făcând apel la teoriile indicate pentru acea zonă și (3) PT poate ajuta decidenții să realizeze corecții pe parcursul unor acțiuni, corelând rezultatul posibil cu evoluțiile generate de factorii cauzali¹⁶.

Astfel, aplicarea PT în științele politice poate aduce un plus de acuratețe în studierea inferențelor cauzale, fiind o metodă cu o desfășurare logică, care oferă cursivitate și coerență în analiză, însă – după cum am evidențiat – aceasta prezintă și o serie de neajunsuri ale căror efecte vor putea fi limitate doar în urma aplicării sale extensive, conducând astfel la finisarea acestei metode de cercetare.

Limitele cercetării

În secțiunea dedicată limitărilor tezei am abordat mai multe insuficiențe întâlnite pe parcursul cercetării, acestea îmbrăcând următoarele forme: limitări metodologice, limitări privind disponibilitatea datelor și limitări privind acuratețea cercetării.

În ceea ce privește limitările de ordin metodologic, am abordat o serie de aspecte problematice cu privire la aplicarea metodei PT, atât din criticile deja existente în literatura de specialitate, cât și din aspectele constatate în urma aplicării metodei asupra studiului de caz ales (amplasarea unor elemente ale scutului anti-rachetă în România).

---

¹⁵ Andrew Bennett și Jeffrey T. Checkel, *op. cit.*, p. 39.

¹⁶ Andrew Bennett, „Using Process Tracing to Improve Policy Making: The (Negative) Case of the 2003 Intervention in Iraq”, *Security Studies*, Vol. 24, nr. 2, aprilie – iunie 2015, Routledge Taylor & Francis Group, pp. 228 – 229.

Limitări privind disponibilitatea datelor

Printre variabilele intermediare pe care le-am selectat pentru a evidenția mecanismul causal existent între caracteristicile interne ale statului român și promovarea intereselor sale de securitate se află și opinia publică. Pentru măsurarea nivelului de simpatie manifestat în rândul populației față de Statele Unite ale Americii, respectiv față de Federația Rusă, am utilizat datele statistice furnizate de INSCOP Research. Alegerea unei singure surse de documentare pentru realizarea acestei părți a lucrării este argumentată prin lipsa disponibilității datelor în mediul virtual de la alte companii de sondare a opiniei publice, pentru orizontul de timp selectat. Mai mult decât atât, și datele furnizate de INSCOP Research sunt disponibile doar pentru intervalul 2013 – 2016.

Însă, apreciez că această limitare nu este de natură să vicieze analiza realizată în cadrul lucrării, în primul rând având în vedere diferențele majore între procente ce descriu simpatia poporului român față de SUA, respectiv FR. O diferență procentuală de aproape 60% poate să descrie o tendință, dincolo de eventualele erori de măsurare sau de motivațiile instrumentale ale companiei de cercetare. În al doilea rând, am argumentat în cadrul secțiunii dedicate opiniei publice faptul că aceasta reprezintă o condiție INUS pentru prezenta cercetare, astfel încât valoarea ei individuală nu este nici necesară, nici suficientă pentru rezultatul lucrării.

Limitări privind acuratețea cercetării

Apreciez că această lucrare ar fi putut dobândi un plus de acuratețe în condițiile realizării unor interviuri cu personalul român detașat în cadrul Alianței Nord – Atlantice pentru a obține detalii din interior cu privire la dinamica relațională a Alianței, procesul de negociere a intereselor naționale și presiune exercitată de lupta între aliați pentru alocarea de resurse suplimentare și obținerea garanțiilor de securitate.

Relevanța cercetării

Subiectul cercetării prezintă importanță în primul rând pentru că tratează aspecte ce privesc modul în care România își formulează și își promovează interesele naționale de securitate. Înțelegerea modului în care caracteristicile interne ale României se răsfrâng asupra politicii sale externe în domeniul securității nu este de natură să își piardă actualitatea pe termen mediu sau lung, acest mecanism cauzal fiind un proces de influențare continuă, iar variabilele intermediare ce formează „*cureaua internă de transmisie*” nu sunt predispuse la schimbări valorice frecvente.

În al doilea rând, lucrarea utilizează metoda PT aplicată asupra unui studiu de caz din România, în perioada recentă. Astfel, cercetarea se extinde și asupra încercării de a diversifica instrumentele de analiză utilizate atât în mediul academic din România, dar menționează și posibilitatea utilizării acestei metode de către decidenții politici în aplicarea procesului decizional.

Nu în ultimul rând, subiectul cercetării capătă o relevanță crescută în actualul context de securitate din Europa, pe fondul recentelor atacuri teroriste, a fluxului de migranți, a redefinirii rolului Alianței Nord-Atlantice și a schimbării administrației de la Washington.